

HATVANKILENC

– versesszé

1.

Beszorul a szavak közé. Ha elindul az eső, tényleg megjött, itt kopog az ajtón és az ablakokon, mígnem betör valamennyi épületnyíláson, a kéményen, a kamra szellőzőnyílásán, s máris bent tombol a lakásban, mígnem maga alá teperi annak védtelen és önmaga rettegésétől halálra rémült lakóját. Ha útra kél a lélegzet, akkor csapot-papot maga után hagy, elszálló lélek, kóbor árny láthatatlan és ábrázolhatatlan lenyomata, olykor fantom, olykor szellem, kísért vagy életben megerősít. Miként egy szó, ahogyan apám, az egyik reggelen benne ragadt a kádban. Beragadt a dologba.

2.

Mindegyik szónak enciklopédiányi a története. A szavak azonban a saját históriájuknál jóval kevesebbre emlékeznek, kizárólag azokra az eseményekre, illetve azok következményeire, amelyek a hangokba, illetve betűkbe beépültek. A történetük többsége külsődleges, s a szavak használói számára érdekesekek. Itt ez a *kavics* éppenséggel.

3.

A pillanat – a jelen idő – súlyához, mértékéhez, kiterjedéséhez jut. Keszthelyi verseiben a minutum értéke visszatér, annak a legkisebb mostnak – amelyet tovább már nem lehet darabolni, hiszen láthatatlanná, érzékelhetlenné válna – a trónra emelése történik meg, amely, ha bekerült egy versmondatra, a továbbiakban képes akár monumentummá válni. S a kánonképzés is ezzel indul el (s ennek a lehetetlensége ugyanúgy ekkortól válik egyre világosabbá). (Minden bizonnyal itt szabad az okát keresni annak, hogy miért oly kicsiny a Keszthelyi-korpusz, s miért, hogy éppen kötetenként fragmentált.)

4.

Az feltűnően sajátos a kortársi magyar nyelvű költészetben, hogy költőnk számára mindenkor a természet, a természeti jelenség a minta. Lehetne előd ilyenformán akár Áprily, Jékely is, de ők plasztikusan ragadják meg az érzéki előzményeket, Keszthelyi pedig menten absztrakt módon, eleve vázlatosan érzékel. Rögtön vonalakat von meg, a síkban létezőkből épít vissza kertet, azaz rögtön közli az olvasójával: modellt készít. Az a költészet, amely ugyan él a természeti hasonlatokkal, de nem képvisel / nem adekváтан képvisel természeti rendet/mintázatot, sok-sok mindent alkot a világba, de kisebb halmazt – az évjárat emberét, a művelődési korszakot, a világképet – képvisel, mint amire adott a lehetősége. A reprezentáció tágasságát, úgy hiszem, Keszthelyi tudatosan választotta meg.

5.

Amalfi. A név, amelyben oly sok minden (főnevek és igék) ér egymással össze. Település, földrajzi fogalom, hellenisztikus eszme, Nagy Konstantin, egyidejűleg több antik természetkép (sztoicizmus, szkepticizmus, alexandriai természetbölcselet, epikureizmus, neoplatonizmus), római embereszmény, görög műveltségelemek, mediterráneum, mac-

chia, Salerno arabjai és egyebek. S a múltat a jelenben megjelenítő elemek, s az ezek meg tapasztalásához szükséges archeológiai eszköztár. Amalfi, a Földközi-tenger szárazföldjeinek az eszenciája.

6.

Demosthenes. Démosztenész. És mi történik mindazzal, amelyek a két, azonos jelentésű karakteregyüttes közös halmazán kívül vannak? Jellemző ez a gondom abban az életszakaszomban.

7.

A kötet 1969-ben jelent meg. Akkor voltam második gimnazista, a debreceni Tóth Árpád Gimnáziumban tanultam. A Kossuth Lajos Tudományegyetemen frissen végzett tanárnő tanította azon év őszétől a magyar irodalmat, aki egyre-másra könyveket hozott be az óráira, olyanokat, amelyek néhány nappal korábban jelentek meg. Ennek hatására időnként be-benéztem magam is a mai Piac utca elődutcájának, a Vörös Hadsereg utcának a közepén, a Csonka templommal majdnem átellenben, a Gambrinus köz közelében működő Kölcsey könyvesboltba. A megnyújtott zsákszerű vásárlói térben elől-középen halmozták fel a friss kiadású műveket. Közük találtam Keszthelyi Rezső a Magvető Kiadó *Új Termés* sorozatában megjelent karcsú verskötetét. A *Vonalak kertje* – adja közre az impresszum – ezerháromszáz példányban jelent meg, Győrben nyomtatták, Garamond betűtípussal szedték, 3,2 A/5 ív terjedelmű, a felelős szerkesztője Székely Magda. Amúgy a könyv hetvenhat oldalas. Hét oldalát – a címenegyed és a tartalom lapjait – kivéve, mivel a kötet versanyaga nincs ciklusokra tagolva, s hatvankilencen található költemény. Miután a keresztény hagyomány szerinti számmisztikához való vonzódás világképünknek megfelelően bennünk rejtőzik, éljünk akár keleti, akár nyugati katolikus avagy protestáns tradíciók szerint, magam sem vonódom ki e meghatározottság alól, ha már kétszer is előfordul a 69, nem véletlen, vagy ha az is, ne ta-

láljam esetlegesnek, és tekintsem úgy, hogy a néhány lehetséges közül kiszelektálódik az egyetlen lehetőség, amely címmé emelhető. Némi meggondolás után a 69 átváltódik hatvankilencé, a két valószínű cím jelentése bár ugyanaz, de a számváltozat konnotációjának elkerülése érdekében a betűkkel írt változat mellett döntök. A legegyszerűbb leíró szöveg is, állapítom meg, döntések garmadája révén/által/mentén/keresztül/közvetítésével/tisztázásával születik meg.

8.

Távol eső dolgokhoz kapcsolódó gondolatok összekapcsolása, összekapcsolhatósága a kérdés, mondta rám jellemzőként Mester, aztán ezt vagy harminc évvel később meg is ismételte. Egymásra másolódott a saját tapasztalatáról referáló két azonos kijelentés, s erőteljesebb kontúrúvá vált. Nem tudom, hogy a megfigyelése mögött mi áll: az, hogy a szöveg nyelvileg heterogén, az, hogy a nyelv szövetének két egymás mellé került szála között nincs megfelelő keresztkötés, vagy az, hogy a saját nyelvem által megjelenített gondolkodásom a tárgyi világról, a hozzájuk fűződő képzeteimről – az észjárásom módszereiről és annyi mindenről még – együttesen tanúskodik (s magam számára is csak öregbedésem/bölcsülésem idejével szétszálazható módon). Ekként kerülhet a beszélő akár a reáliák fölé, ettől lesz jobb állapotában szürreális? Valóban, hogyan válik (mert mindig elérkezik az a pillanat) szürreálissá a vers? A gondolattársítás bátorság kérdése, amikor nem a dolgok felszíni hasonlósága, hanem lényegi tulajdonsága nyújtja a társításkor az összevetésből adódó gondolatbővülést.

9.

A szürrealizmus jelentőségét Keszthelyi Rezső révén tanultam és tapasztaltam meg. Ha van magyar szürrealizmus, akkor azt két költő hozta létre, majd haladta is meg: Rezső és Bakucz József. Rezső azonban meditatív, mediterrán alkat, ettől kissé futurista, akinek

minden mondata hatalmas fény alatt áll, fénytömbök nyomása alatt görnyed vagy gubbaszt, és talán legpontosabban festők révén lehet elmondani, milyen is költői világa. Carlo Carrà, az anarchista metafizikus, Umberto Boccioni és Giorgio de Chirico képei beszélnek láthatólag róla.

10.

Apámmal sétálok a hajójavítóban. 2016. május 15. Ma kilencven éves. Ha illendően számolom, már hatszáz szóval képes elmondani a világmindenséget. A saját univerzumát.

11.

Tudom, de ehhez kellett sok-sok év tapasztalata, hogy a mediterráneumban könnyedén história nélkülivé lehet válni. Sőt: azt a világot módja van az arra alkalmasnak a történettelenítéssel bemutatnia. De hogy ki is lehet üríteni, s egyre-másra kicsipptenteni belőle a fölösleget, majd csak a festőktől tanulom meg. Ezt azonban Keszthelyi a versei megírása előtt már tudhatta.

12.

Mondja, mily körülményesen jött rá, hogy miért nem tudtak gyerekkoromban elküldeni a boltba, hogy az elfeledett dolgokat megvásároljam. Attól tartottam, hogy elfelejttem azt a sosem két-három valaminél – gyufa, leves citrom, törött bors, szóدابikarbóna – több dolog nevét, ugyanakkor körülírom sem fog sikerülni, mire szolgálnának; s ebben az sem segített, hogy ráadásul vehettem magamnak is ezt-azt (pezsgőpor, úrhajós szelet, gránátkocka, zizi, keménycukor). Amikor felírtak mindent egy cetlire, akkortól nem volt probléma a feladattal, a továbbiakban jól meg tudtam oldani. Fel kell írni mindent.

13.

Hogy a hatórás út valamennyi percében akácfa után kutat apám hol fásult, hol nyugodt, hol kapkodó tekintete, s közben lamentál, mit is lát a horhosban, gyors emelkedésű domboldalon, hegyaljban, laposban, árok mentén, folyó partján, s mi az, amit nem lát, tehát jeleket kell ahhoz keresnie, hogy abból következtetéseket vonjon le, hol érdeklődéssel, hol pedig fásultan figyelem.

14.

A versekben megvannak/fellelhetők a korra, helyre, kultúrára vonatkozó vers elemek, a magyar viszonylatokról például mindig magyarizmusokkal szokás beszélni. Olyanok ezek, mint az antik szobrok nemi szerve. Az antik görög antropológia rendje szerint a férfialakok pénisze azért kicsi, mert az az intellektualitásuk és a felsőbbrendűségük megjelenítője. Ha valamelyik figura fasz nagy, az biztos a durva testiségre, állatias nemiségre utal, s bizony ettől a nemesb lélek, miként vagy kétszáz éve a pornográf jelentés nyílt megjelenítésétől a magyar irodalom jelentősebb része, elhatárolódik.

15.

Az, hogy önmegszólító vers is van a világon, és a vers, avagy a vers szerzője kibeszél hozzám, aki írta a költeményt – ezt az egyszerű dolgot is Keszthelyi révén tudtam meg. Ettől válok egyidejűleg alannyá és tárgygyá, aki hajlandó a dolgok elszenvadására, hogy aztán a tapasztalatait megossza – saját magával. Amúgy ez az állapot a kamaszkor érzelmi állapota. A kamaszkor előtti mitikus látás maradványaival elkeveredik a világ analitikus szemlélete. Ő de ne nyúlj a távolság rózsái után – írom a határidőnaplómbe néhány nappal azután, hogy megvásároltam és egyetlen este (a tanulószobában) kiolvastam Rezső könyvét: onnan jött ide a távolság rózsája és a fűrács –, ha zokogsz, elmerülsz, a kezed csak kéz marad... átsejtődsz a rétek fűrácsán. S a rám oly jellemző világvége-érzés, sértettség, áldozattudat és önfeláldozás gesztusaival.

16.

A sárospataki Diáknapokra verseket küldtem. Zsuga Anikó (majd az első magvetős verskötetemet ajánlom neki, amúgy azt az összeállítást Keszthelyi Rezső szerkeszti, a fülszövegét is ő jegyzi) válogatja ki azt a hármat, amelyek aztán Kiss Tamás debreceni költőfejedelem íróasztalára kerülnek. Tamás bácsi (azaz: tanár úr, a Kossuthban, amely gi-

mivel közös tornatermünk van nekünk, a TÁG-osoknak) széljegyzetét ismerem, a versek szerzőjét illetően oroszlánkormányt emleget. A három vers közül kettő majd, a díj nyomán, megjelenik a *Napjainkban* (de az első megjelenéseim a *Forráshoz* és az *Alföldhöz* kötnek), a harmadik, amelyen kivehető Keszthelyi ujjlenyomata, nem. Később sem. Olyan vers az, amely egyidejűleg több hangfekvést is használ, egy kamaszra ugyan jellemző, de a költőknek többnyire szégyen.

17.

Ettől az időtől olvasom a könyvek fülszövegét. A szerzőit kevésbé. A szerkesztőit inkább. A *Tiszatáj*nál pedig felfigyelek arra, hogy vannak szerkesztői üzenetek. Amúgy más lapokban is találok üzenetős felületeket.

18.

A kötetben alig-alig van múlt idejű mondat. Ami van, mondjuk azt, hogy 99%-ban kizárólagosan kijelentve, az csupa jelenben létezik. Nincs kifejtett, megidézett, beszólított történelem, se a beszélőnek, se azoknak a dolgoknak, amelyekről a beszélő szól. Az olvasó szeme előtt, ahogy a tekintet fut a sorok mentén, játszódik le minden, látni kell azt, amiről a szó szól. Jelen idejű ez a költészet, csakis az számít, amiben benne van az olvasó, de nem, nem az olvasó, mert ő csak társolvasó szerephez jut, látszik innen, 2016-ból, hanem a szerző, akinek feltűnően egyetlen, mindig az aktuálisra hangolt hangja volt, van.

De miért nincs históriája a versmondónak, hogy a versek mégiscsak, a szituációik révén – lepkeraj repül, leheletétől megválnak egy ember, a csillag a tükörképe által találkozik önmagával –, valami történetszerűt állítanak.

19.

Az állandó jelenléthez erős fény szükséges. Két kapcsolót igényelő Nap, túl a sárgán, a fehéren, a narancson, hogy a fényéhez nem képes már társulni semmi, de semmi szín. A mediterráneum sajátossága ez a még elvi-

selhető és a még nem elviselhetetlen határán imbolygó ragyogás. Ebben a fényességben valóban nincs múlt, és jövő sem, kizárólagosan a jelen. Keszthelyi minden versében ez a fényel történő egyidejűsítés, a pompáját kínáló egyidejűség tündököl, ebben a fényárban bővelkedik minden mondat, s ettől a ragyogástól veszti el minden test a kiterjedését, s lesz kontúrrá, vonallá, ponttá.

20.

Akárhogy is forгатom a *Vonalak kertjét*, s a léniák közibe vissza-vissza se képzelek egy-egy kiterjedéséről lemondott testet, mégis megtalálom mindazt, akkor, tizenöt évesen, amelyet ma (többé-kevésbé persze, azaz 99%-osan) magamra jellemzőnek látok az eddigi életemben. Mediterrán közeg. Jelenközpon-túság. Rózsa. Tenger. Olajfa. Csened. Árnyék. A grammatika és a retorika közében/hasadé-kában. Megjelölt origó, ahonnan hol erre, hol arra indulhatok: erőteljes centrum, elmosódó periféria.

21.

A Krpani tunel jó, ha száz méter hosszú. Semmi esetre sem hosszabb. Nem is lenne semmi megjegyzendő róla, ha a Sveti Rok felől érkezve az autópályán nem ebből az alagút-ból kijöve lehetne először, néhány kilométer után megpillantani a magasföldön ágaskodó, rózsatüske alakú sziklát. Egy óra tizenöt percnyire vagyunk már Murtertől. Az ormóttan méretű, a fennsíkon magánosan álló hegynyi – amúgy erdős – kőzetalakulathoz a Korenica–Udbina letérőnél lehet kimen-ni a sztrádáról, de én mindig tovább ha-ladok. Most éppen a rekettyés virágzik, a ha-rasztok pedig ki sem bújtak a gyeptől.

Mondom apámnak, hogy nézze a hegyet. Őt azonban nem érdekli egy szempillantás-nál hosszabb időre, a pillangós virágú nö-vényzet annál inkább, vajon mekkora a nek-tárhozamuk. Aztán magyarázatot is kreál: ezt a hegyet eleget látta az indiános filmek-ben. Amelyeket a gyermekei miatt unásig né-zett a falunk mozijában, majd pedig a televí-

zióban. S valóban, a kelet-németek indiános filmjeit ezen a tájon forgatták, talán éppen a Sveti Rok és a Mala Kapela közötti százvala-hány kilométernyi fennsíkon s az azt körbe-kerítő, vadnyugatias sziklás hegységben.

Jugoszláv tájtól származik első Amerika-él-ményem, s ezt semmi sem tudja immár meg-változtatni. Gojko Mitić *Az Ezüst-tó kincsében* az én rózsatüske alakú hegyem oldalán vág-tat a lován.

22.

A mediterránt nem csak növények és álla-tok felemlegetésével, művelődéstörténeti vagy művészeti relikviák beúsztatásával le-het megidézni, hanem a fény mennyiségével s a fény befolyásolta látási sajátosságok után-zásával is. A hirtelen jelenetváltással, a fény-árnyék-kontraszttal, a mikrojelenetekre való fókuszálással. De ekként, nekem legalábbis, először Keszthelyi mutatja meg ezt a délszaki világot. Egészen eltérő ettől Szerb Antal, Lénárd Sándor, Vas István, avagy éppen Márai Sándor ábrázolása, hogy csak a nyelvet hasz-náló művészekre hivatkozzak. Ez utóbbi, ne-kem ugyancsak élvezetet okozó szerzők ant-ropomorf módon írják le ezt a világot, mindig van emberies hajtása egy fatörzsnek, asszo-nyos takarékosága a száraz mezőnek, titok-zatosága a tengerpartnak, ahol előbb-utóbb körvonalazódik is majd a történet titka. Keszthelyi mediterráneuma az ember optimális közege. Úgy vall az emberre, ahogyan a ke-mény öntőforma az ugyancsak kemény önt-vényre. Mondjuk, éppen az, amely etruszk környezetben valamelyik nagy lábfejű, filig-rán Modigliani-szoboralak.

23.

Lamentáció, hízelgés, panasz, kesergés, si-ránkozás, könyörgés, átok, fenyegetőzés, hu-zakodás, vallomás, hivalkodás, dicsekvés, dicséret, esengés, panasz és vergődés, lelke-sedés és áhítat nélküli itt minden. A költészet dolga az embert magába foglaló világ (dol-gok, események, érzések stb.) lehetőleg szen-vedélytelen, tényszerű rögzítése. A szenve-

dély a grammatikában tapasztalható, tény-szerűség pedig a retorikában.

24.

A kötet világa nem magától értetődő univerzum. Alig megragadható, s még kevésbé leírható. Hosszan-hosszan körbejárható, csak kell hozzá egy késő délután, alkonyattal, homályos kerttel, ahonnan azonban rálátható (lenni) a tengerre és (fenn) a krétafehér fényben a kőszürke szirtekre. A kötet érezni való – megfelelő élettapasztalat hiányában, úgy hiszem, mint minden nagy költészet, érzékelhetetlen.

25.

Ugyanígy van ez mással is. Sok-sok a fürge tekintet, madármozgás, fűnövekedés, séta és tengeri hullámok, csillagok vonulása, mégsem a szövegbe foglalt események dinamikája, ami feljegyzésre érdemesül. Tektonikus, erőbedobás és akarat nélküli tevékenység mindenhol.

26.

Azért az érdekes, amikor kiderül, Rezső költészete (és az azzal teljesen azonos személyisége) kikkel azonosított. A pillanatok egyik része egy életre összeköt Kemenczky Judittal, Borbély Szilárddal, Tandorival, talán Marnóval, Györével, mással meg nem, Csajka Gábor Cypriannal és másokkal. Némelykor saját magammal is.

27.

Egykor Marno ingerülten hányt a szememre, hogy sok nálam a természet szépe. Ahányszor Keszthelyt olvasom, s tudom, hogy Keszthelyi Marno alfája-ómegája (még ha Marnónak alfája-ómegája sok is, s mind annak tanúköve, hogy más tektonikájú földdarabokat is meg tud látni ugyanazzal az Alföldhöz szoktatott szemmel), elcsodálkozom, hogy mégis van olyasvalaki, akinek cselekvési teréül elfogadja a (pontosan meg-

nevezett) természeti közeget. Keszthelyi antropológiája szerint természeti lény és nem társadalmi (ebben látom eredendő originalitását a hazai költészetben). Mindenét (majdnem mindenét) a természet által identifikálja, azzal kapcsolatos (evidens módon) a pszichológiája, az etikája, és természetesen a teste is. Az olvasó emiatt látja oly sérülékenynek/rezdülőnek, és ettől, hogy annyira kiszolgáltatott a mindenkori jelen időnek.

28.

Apámat, ahogyan öregszik, akként látom, hogy abba húzódik bele, ami végül ki is szolgáltatja. A biológiájának a kiszolgáltatottja. Semmi másra nem figyel, s panaszaiban sem illet már egyebet, mint azt, ami benne testi. Olykor elképedek, hogy erről az összezsugorodó testiségről miképpen nem tudunk magyarázatra beszélni. Mintha a magyar nyelvnek erre a világra nem lenne megfelelő szókinccse.

29.

Létezik olyan költészet, amelynek elmondásához, már ha olvasója akad, az olvasójának is olyan új értelmet kell juttatnia, amelytől legalább annyira megrettenünk, mint magától az attakot kiváltó költészettől.

30.

Nemzedékem kevés szerkesztőinek egyike. Felmérhetetlen támogatást nyújtott értékvalasztásaival.

31.

Utóbb, hogy a köteteim melyike kerül a Magvetőhöz vagy a Szépirodalmihoz, Mátis Líviával együtt döntötték el. Rezső a versekhez ragaszkodott, s még a képversekkel szembeni averzióját is képes volt fölfüggeszteni. S volt, hogy a társasági aktivitást leginkább kifejtő művészcsoporthoz – a *fölöspéldányosokkal* – szerepelt együtt. Sajnos, én nem láttam, mit nem csinált a színpadon.

32.

Szó, ami szó, egy kamasznak azt állítani – még ha versekkel is –, hogy nem az életese-
mények a fontosak, hanem az életese-
ményekre történő visszaemlékezés, felforgató
eszme. Ma már tudom, az ember idejét nem
a megélt életének dokumentumai képezik,
hanem az azokra hivatkozó, értelmező em-
lék. Az ezt állító költészettel nehéz volt
kezdeni. Pláne, ha nem a könyomást, olajat,
mozaikköveket, hanem a pasztellt kedveli.

33.

Sosem emelte fel a hangját.

34.

Csajka Gábor Cypriannal akkor szakítottam meg a kapcsolatot, amikor leköpte E.-t. A Vörösmarty téren, a Magvetőt magába foglaló irodaház előtt vártam E.-re, amikor a Keszthelyit meglátogató Cypri kilépett az épületből, és belém botlott. Nem sok mindenről esett szó, amikor megérkezett E. Csajka menten leköpte.

35.

Rezső telefonon hívott, hogy mégse menjek fel hozzá beszélgetni a lakására. Holott, töprengtem az okán, ő invitált. Azaz Márta biztatott, hogy Rezső várna a jelentkezésemet, és ennek nyomán telefonáltam, hogy érdeklődjem a sorsáról. A betegségűréséről. Nyári meleg volt azon a pénteken, holott csak-csak tavaszodott. Nem indokolta, miért nem aktuális a jelenlétem. De a szavamat vette, hogy a nyár előtt felugrom hozzá, annyi mindent szükséges megbeszélni. Akkor már Hvaron lesz, ott is meglátogathatom. Ha már tavaly nem vállalkoztam arra, hogy én vigyem le őt az autómmal, hiszen nekem is arra van érdekeltségem, oda.

36.

A murteri tengerparti kocsmában szilveszteri éjféltől, valamikor tízkor nekem aján-

dékoztak egy marihuánás cigarettát. Amúgy a levegőben terjengett a füves cigiszag, a kutyám el is kábult tőle. Nem találtam illőnek a visszautasítást, de nem szívtam el. Sosem fogyasztottam kábítószert.

37.

Sok az ismerősöm, akinek kivezették vas-
tagbelét az oldalára. Mindegyikük attól tar-
tott, váratlanul megömlik a nyiladék, vagy
pedig hogy bélsárszaga van. Az idős korban
elromlik az ember szaglása. S olykor olyas-
mit is érez, ami nincs, egyszerűen azért, mert
a múltból párállik elő.

Pogány László képverse Keszthelyi Rezső szövegére

38.

Az öregedés kínjait sorolja apám elő. S azt, hogy kamaszkoráig figyelte csupán a korkülönbséget, meglett emberként nem érzekelte az időtávolságot maga és a tőle eltérő korúak között. S majd előáll azzal, hogy mostanság ismét számításba veszi. S mennyivel idősebbnek látja azt, aki két-három évvel korosabb nála, s mennyivel irigylésre méltóan fiatalabbnak azt, aki egy évvel utána született.

39.

Sok sort megjelöltem. Néhányat tudtam, tudok kívülről. (Magamtól azonban sem-

mit.) Ami tehát majd' a teljes életemet végigkísérte: „hogyan maradjak. megmaradjak // szépség nélkül is a kimondott // emlék”.

40.

Az idézet végén nincs pont. A kötetben sincs központosítás. Zuhognak, egymás után szelik át a teret a kisbetűs mondatok. Hogy jelentőségteljes lehet a versek képe, tehát akkor, ezáltal tanultam – tudom meg éppen most, ennél a pontnál.

41.

*a bűzvérű szörny is
elképzelte az agyam s hogy bántson
a fehérebb szomorúságot dáliának nézte
s ott benn a velőben most nap-tollú
madarak égik el a tengert*

42.

Nem primer tapasztalatokra hivatkoznak a versek. Azok arra valók, nézzük is bármelyik érzékszervi élményt, hogy a beszélő és a világ közötti relációt megjelenítsék.

43.

Hosszan és többször kérdezősködött a *Vadnarancsok* készülésének körülményeiről, a pszichiátriáról. Valamikor – aztán – arról a mentőútról suttogott, amelyben ő volt a beteg, amelyben megtapasztalta, hogy ő a beteg, amikor elfogadta az alkalom szülte, kezserves betegséget, Szigligettől Sümegig. Amikor már nem a világ depressziójával, hanem a sajátjával szembesült.

44.

Mást se csinált, csak kiforgatta a dolgokból a nagy, nehéz tükröket.

45.

Az ágyat a benne fekvő súlya béleli ki.

46.

Nem ragadható meg itt semmi. Csak úgy írható le, ha az eltűnések kerülnek rögzítésre.

47.

Az a tárgy a szomorú, amely megérintheetlen.

48.

Új antropológia: az ember, annak ellenére, hogy ő az érzékelő, nem kitüntetett szerepű. Az ember regisztrál, s bár kezdetben közönyös, a regisztrálás során felhevül, szenvedélyhez jut.

49.

Nekem is volt Amalfim. Rovinj.

50.

51.

Úgy a helyes, ha jelezzük, csináltunk egy üres sort is. Kivontunk belőle legalább egy mondatot.

52.

És csináljunk még néhányat.

60.

Megtaláltam a korábbi kötetéről írt apró szemléimet. Nem tudom, megjelenésük után olvasta-e azokat. Most abban reménykedem, hogy nem tette. Egyik szövegem sem jó, amelyet róla írtam, így csupán az lehet az értékük, hogy Rezső kapcsán nem sokan szólaltak meg. Úgy láttam, ő csupán szerkesztőnek lett használva.

61.

Volt korszaka, amikor drogozott. Mondták, hogy megszállottan tette. Cypriant nevezték meg okául, ő vitte bele, ő szerezte be számára az anyagot. Cyprian elpusztulásáról – a Nyugati pályaudvaron halt meg, a halottkezelési szabályzat szerint órákig ott kellett hagyni a tetthelyen, le volt takarva, és egy rendőr felvigyázta a tetemét – sosem beszélünk, halani se akartam róla.

62.

Tegnap meghalt Rezső. Ma, június 9-én kerül nyilvánosságra, hogy megszűnt lenni. Még nő a haja, a körme. Nyolcvanhárom éves volt.

63.

Mondják (nekem Szima, az egyik magvetős szerkesztőtársa), egy délelőtt Rezső arról panaszkodott, hogy költöznie szükséges az albérléséből. Meghalt a főbérlője. Ráadásul az önkormányzati lakás tulajdonosának nincs senki rokona, s nemcsak a temetés intézése, de a lakás visszaadásának procedúrája is reá hárul. Így derült ki, hogy kizárólag ő lehet a lakás további bérlője.

64.

A Vigadóba mentünk át a Magvető szerkesztőségéből. Legalább két órán át morfondírozott, de nem volt egyetlen szava sem, amelyet megértettem volna. Mivel olyan halkán beszélt, hogy nem hallatszott át az asztal túlsó feléig semmi sem. Ráadásul halk zene szólt. A fal mellett ültünk, valami dobogószerű alkalmatosságra voltak fölemelve a bútorok. Kávét ittunk és vizet. A pincérmő Ági volt, Hajnóczy Péter felesége. Vele másodjára azután találkoztam, amikor Péter meghalt, és teteme, boncolásra, a veszprémi kórházba került.

65.

A Vörösmarty téren futok össze Györével, szép öregember. Varga Imrével téblábol együtt.

Imre is szép öregember. Onaggyal együtt járunk egy kört, amikor egymásba botlunk. Onagy sokat fogyott, szép öregemberré idősödött, azt hiszem, efféle alakokba zúgnak bele a pályakezdő írók. Keszthelyről beszélünk – Onagy hóna alatt éppen Rezső utolsó, kalligramos könyve. Amúgy a kiadó standjánál az volt az utolsó eladható kötete. Igaz, ha megmaradt volna belőle egy is, elvitte volna a hamarosan lezúduló eső. Keszthelyi Bíborkájáról nem szólunk, és sok egyéb-ről sem. Csak hogy milyen jó fülszövegeket írt, rólam biztosan jobbat, mint a *Léghajó és nehezéke* valamennyi kritikusa. Györe Balázs ugyanazt állítja. Említi, hogy nem is oly régen Rezsővel telefonon beszélt, s elhívta magához. Bort és sört ivott, enni nem evett, nem tudott enni, s dohányzott, dohányzott, dohányzott. Örülök, hogy ő legalább találkozhatott vele.

66.

*Ó de ne nyúlj
a távolság rózsái után.
Ha zokogsz elmerülsz. A kezed
csak kéz marad. Megfogni
magadat se tudod. A csontod
is feléled, átsejtődsz a rétek
fűrácsán*

*Most a távolság is két
ha nyúlsz, habzsolják
rózsáidat, torkodba zihál
millió kiáltás. Vádolni csak
önmagad tudod, fohászkod
poklokig se jut el*

*tótalpú, csillagkőrmű
sárkányod meg le van kötve,
jól a szívedbe, el ne ereszd,
felhabzsolják rózsáidat, az
emberek szörnyek, estéid
felfalják napjaidat reggelre
jó ha magadra találsz*

*körbejárom a nappalokat
csillagot szólnak a fülemben,
a vér is elindul megkezdett*

útjaidon, a szív is elindul
az ébrenlétek perceid oly
valószerűtlenül égne, Ne nyúlj
rózsáidért

mert elégnek, hallom, hogy
suhannak el tőlem, de te ne mozdulj,
zuhansz és akkor véged, az
értelem tiltja amit most
csinálsz. Az álmaid is kékek.
ejtsd el köveid, agyon ne üsd
önmagadat

hagyj fel mindent, kövesd
napjaid rendjét, széttörök
szíveden a magány, a végtelenben is
gondolkozott, viráglépcsőiden
elérsz, és a gyerekkor
napjai felderengenek néha, a rózsáidhoz
ne nyúlj

gyönyöröm, de örök
hófehéren, a szélben
te mindig megállsz, a fáknak
is fa a reménye, ne vedd
meg hát önmagadat, szárnyaid
eltakarják az éjszakát

Öledben csillagok bújnak,
ha élsz, önmagadnak is élsz,
rózsáidat soha el ne dobáld,
földrészeid felfedezése halálodra
várjon, a szerelem se hiszi
az időt, távolról mindig
szép vagy

Elúszol a végtelenség
zöld vizein, neved nem marad
meg örökre, önmagad nem tudod elveszteni,
csak az évek. Rózsáid még
színesek, épek, értük ne menj, felhabzsolják,
elég neked.

67.

Hogy a *Vonalak kertje* saját költői kánont hozott, s hogy ez jóformán egyszemélyi is, azt tizenhét évesen nem érzékelttem, csupán any-

nyit, hogy minden, iskolában tanult költészethez képest ez mennyire más. Egyik sem nyújt segítséget az értéséhez. Talán még annyit, hogy az a rend, az a szerzői orientáció, az a verskommunikáció, amelyre rábukkan- tam, nem hagy lehetőséget az egyszerre kívülről és egyszerre belülről történő olvasás- nak. Nincs kettős beszéd. Nincs lehetőséged a melléolvasásra. Kizárólag mélyen olvasva, a szövegben bent élve tárul fel valami jelentése ennek a világnak (ámbar nekem nem tárult fel, csupán annyi, hogy néhány részlete min- tázatot alkot, s ez a néhány szönyegdarab iz- gató.) Később persze beláttam, hogy a Kesz- thelyi felajánlotta gondolkodási, érzékelési és ábrázolási mód nagyon sok orientációról ér- telemszerűen lemond, s beszűkíti az értelem- hez jutott múltat, másrészt olyan kulturális gyakorlatra ad módot, amelyet az összes többi (általam ismert) költészet nem ígért. Most, hogy megjelent válogatott verseskö- tete, az *Emlék kert* – benne a *Vonalak kertje* né- hány mozzanata, felülírva –, látható, hogy az a kánon, amelyet Keszthelyi Rezső már az első kötetében készen fölmutatott, több alká- nonra osztandó, éppenséggel ahány kötete jelent meg, annyira. Távolról föltehetőleg egységes (mert új nyelvet használó) ez a vi- lág, de belül még leíratlan, változatos földré- szeket ígérő.

68.

Ahány verskötete van, annyiféle lírát mű- vel. Akkor is különbözik korábbi önmagától, ha felülírja-kiegészíti-átalakítja a korábbi ver- sét: ő mindig olyan fűszálakat lát meg a vers- mondatai mögött, amelyeket egy másik ré- ről lehet érzékelni. Fordított Pessoa. Egyetlen név zubbonyában – időben egymást követve – több költői test létezik, sorjáznak elő, ame- lyeknek hol van, hol nincs hangja.

69.

Emlékkert. A monumentumok a létezők, s már akkor is azok voltak, amikor megtörtén- tek. Nincs bennük maradványa a teremtés pillanatainak.